

POSTANOWIENIE

31 października 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Małgorzata Manowska

na posiedzeniu niejawnym 31 października 2023 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa J.O. i A.O.
przeciwko P. spółce akcyjnej w W.
o ustalenie i zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej P. spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z 3 listopada 2022 r., I ACa 539/22,

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,

**2. zasądza od P. spółki akcyjnej w W. na rzecz J.O. i A.O.
kwotę po 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych na rzecz każdego
z powodów z tytułu zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego
wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie za czas po upływie
tygodnia od dnia doręczenia orzeczenia zobowiązanej do dnia
zapłaty.**

(M.M.)

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 3 listopada 2022 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku oddalił apelację pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego w Bydgoszczy z 26 stycznia 2022 r., ustalającego, że umowa kredytu hipotecznego zawarta między powodami a pozwanym jest nieważna.

Od wyroku Sądu drugiej instancji skarżący wniósł skargę kasacyjną, wskazując na istotne zagadnienia prawne występujące w sprawie:

1. Czy skutek eliminacji klauzul odnoszących się do tabel kursowych banku w umowie kredytu denominowanego w walucie obcej, jako postanowień niedozwolonych, następuje pozbawienie umowy jej elementów przedmiotowo istotnych, które prowadzą do nieważności umowy, czy też możliwe jest dalsze wykonywanie umowy pomimo usunięcia klauzul przeliczeniowych?

2. Co decyduje o walucie wierzytelności z tytułu umowy kredytu denominowanego w walucie innej niż waluta PLN? Czy jest to waluta wskazana w treści wniosku kredytowego bądź też umowy kredytu jako waluta kredytu czy waluta, w jakiej zgodnie z umową realizowane są przepływy pieniężne (w jakiej spełniane są świadczenia). Ponadto, czy w świetle zasady swobody umów dopuszczalne było przed zmianą ustawy Prawo bankowe dokonaną ustawą z dnia 29 lipca 2011 r. zawieranie umów kredytu denominowanego do waluty CHF, w której walutą kredytu był CHF a wypłata i spłata kredytu następowała w PLN?

3. Czy klauzule przeliczeniowe w umowie kredytu denominowanego określają „świadczenia główne” stron tej umowy w rozumieniu przepisu art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c., czy spełniają jedynie funkcję pomocniczą dla tych świadczeń?

4. Czy umowa kredytu stanowi rodzaj umowy wzajemnej, co do której uprawnione jest korzystanie z zarzutu zatrzymania przewidzianego w art. 497 k.c. w związku z art. 496 k.c.?

5. Czy wobec stwierdzenia abuzywności klauzul przeliczeniowych w umowie kredytu denominowanego z 2005 r. mogą one być zastąpione miarodajnym i obiektywnym wskaźnikiem jakim jest średni kurs NBP, a tym samym czy możliwe jest zastosowanie art. 358 § 2 do umów, w stosunku do których regulacja ta nie była wprowadzona do polskiego systemu prawnego?

Skarżący wniósł o uchylenie wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Nakładając na skarżącego obowiązek wskazania i uzasadnienia oznaczonej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ustawodawca zagwarantował, że skarga kasacyjna, jako nadzwyczajny środek zaskarżenia prawomocnych orzeczeń, będzie realizować funkcje publicznoprawne. Ograniczenie ilości przesłanek, wskazanych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. ma zapewnić, że przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ustrojowo i procesowo będzie uzasadnione jedynie w tych przypadkach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne, a skarga nie stanie się instrumentem wykorzystywanym w każdej jednostkowej sprawie. Ostatecznie, nie w każdej sprawie skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. W przeciwnym razie Sąd Najwyższy stałby się, wbrew obowiązującym przepisom, sądem trzeciej instancji, a nie jest przecież jego zadaniem dokonywanie korekty ewentualnych błędów w zakresie stosowania, czy też wykładni prawa, w każdej indywidualnej sprawie.

Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotąd w orzecznictwie, którego rozstrzygnięcie może przyczynić się do rozwoju prawa. Odwołanie się do tej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wymaga – jak wynika z orzecznictwa Sądu Najwyższego – sformułowania tego zagadnienia z przytoczeniem wiążących się z nim konkretnych przepisów prawnych oraz przedstawienia argumentów świadczących o rozbieżnych ocenach prawnych (zob. m.in. postanowienia SN: z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11; z 7 czerwca 2005 r., V CSK 3/05; z 25 maja 2021 r., II CSK 96/21). Występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego w zasadzie powinno spełniać wymagania stawiane

zapytaniu przedstawianego przez sąd drugiej instancji w razie powstania poważnych wątpliwości (art. 390 § 1 k.p.c.), których nie można rozwiązać za pomocą powszechnie przyjętych reguł wykładni prawa (zob. np. postanowienia SN: z 24 października 2012 r., I PK 129/12; z 8 maja 2015 r., III CZP 16/15). Co więcej, przedstawione istotne zagadnienie nie może być pytaniem o trafność stanowiska Sądu Apelacyjnego wyrażonego w związku z rozstrzygnięciem konkretnej sprawy i polemiką ze stanowiskiem Sądów *meriti*, związaną z zastosowaniem konkretnych przepisów prawa.

W aktualnym orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje stanowisko, że w przypadku umowy indeksowanej kursem CHF, po wyeliminowaniu z niej klauzul przeliczeniowych, nie jest możliwe utrzymanie takiej umowy w mocy ani jako umowy kredytu walutowego w CHF (wyrok SN z 13 maja 2022 r., II CSKP 405/22), ani jako umowy, w której kwota kredytu wyrażona byłaby w złotych polskich (wyrok SN z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22). Sąd Najwyższy wyjaśnił, że eliminacja klauzuli przeliczeniowej w takiej umowie sprawia, iż nie wiadomo, jaką kwotę powinien wypłacić bank, skoro w umowie kwota kredytu określona jest w CHF, ale wypłata następuje w złotych, według kursu arbitralnie ustalanego przez bank. Oznacza to, że brakuje niezbędnego elementu konstrukcyjnego stosunku prawnego i niemożliwe jest jego uzupełnienie. Tego rodzaju skutek (sankcja), w skutkach tożsamy z nieważnością umowy, nie jest wynikiem konstytutywnego orzeczenia sądu, a powstaje *ex lege* (zob. uchwałę siedmiu sędziów SN z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56 oraz orzecznictwo przywołane w jej uzasadnieniu).

Oceny, czy postanowienie umowne jest niedozwolone (art. 385¹ § 1 k.c.), dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy (uchwała składu siedmiu sędziów SN z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2). Od tego też momentu klauzule abuzywne nie są wiążące dla konsumenta (chyba że konsument wyrazi świadomą wolę na objęcie go takim postanowieniem umownym). Jest to skutek *ex tunc*, co oznacza, że zdarzenia późniejsze od daty zawarcia umowy zawierającej klauzule abuzywne pozostają bez znaczenia dla takiego charakteru tych postanowień umownych (z wyjątkiem wskazanym wyżej). Abuzywności poszczególnych klauzul zawartych w umowie kredytu nie

wyeliminowało wprowadzenie w 2011 r. ust. 3 do art. 69 pr.bank., w wyniku czego kredytobiorcy uzyskali w ramach umowy o kredyt denominowany lub indeksowany do waluty innej niż waluta polska możliwość dokonywania spłat rat kapitałowo-odsetkowych oraz dokonania przedterminowej spłaty pełnej lub częściowej kwoty kredytu bezpośrednio w walucie obcej. Ta nowelizacja miała na celu wyeliminowanie tzw. spreadów bankowych, a nie zmiany istoty umowy kredytowej. Innymi słowy, nie doszło do przekształcenia takiej umowy w umowę o kredyt walutowy (wyrok z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 44). Skarżący nie wykazał istnienia istotnego zagadnienia prawnego, gdyż na gruncie art. 385¹ § 1 i 2 k.c., zapadły liczne orzeczenia Sądu Najwyższego (zob. wyroki SN: z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; z 30 września 2020 r., I CSK 556/18; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22).

Dostrzegając wątpliwości dotyczące charakteru umowy kredytu, należy wskazać, że w okolicznościach niniejszej sprawy rozstrzygnięcie przedstawionego zagadnienia prawnego nie ma wpływu na wynik sprawy, a to z kolei nie uzasadnia przyjęcia kasacji do rozpoznania (zob. postanowienie SN z 26 września 2005 r., II PK 98/05, OSNP 2006, nr 15–16, poz. 243). Sąd drugiej instancji nie wypowiadał się co do poruszonej przez skarżącego kwestii; co prawda nie wykluczył możliwości zastosowania instytucji przewidzianej w art. 496 k.c. w zw. z art. 497 k.c. w przypadku nieważności kredytu, ale podstawą jego rozstrzygnięcia był brak przesłanki skuteczności oświadczenia dłużnika o skorzystaniu z prawa zatrzymania w postaci wymagalności wierzytelności objętej tym zarzutem. Sąd Apelacyjny wskazał również, że przedstawienie wierzytelności do potrącenia nie zawiera w sobie elementu wezwania dłużnika do zapłaty i bez niego nie jest prawnie skuteczne (wyrok z 16 grudnia 2015 r., IV CSK 141/15).

Ponadto można wskazać obszerne wypowiedzi Sądu Najwyższego dotyczące przedstawionych przez skarżącego zagadnień (zob. m.in. wyroki: z 15 stycznia 2021 r., I CSKP 5/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22; z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22; z 18 maja 2022 r., II CSKP 362/22; z 26 maja 2022 r., II CSKP 19/22; z 26

maja 2022 r., II CSKP 650/22; z 26 maja 2022 r., II CSKP 662/22; z 27 maja 2022 r., II CSKP 314/22; z 1 czerwca 2022 r., II CSKP 364/22; z 30 czerwca 2022 r., II CSKP 656/22).

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. O kosztach postępowania rozstrzygnięto stosownie do art. 98 § 1 i 3 i art. 108 § 1 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.

(M.M.)

[ał]